

อุปกรณ์หมากล้อม

“กระดานหมากล้อม” ขนาดมาตรฐาน 19×19 เส้น มีความกว้าง 424.2 มม. ความยาว 454.5 มม. เส้นห่างตามกว้าง 22 มม. ตามยาว 23.7 มม. ความกว้างเส้น 1 มม. และ จุดดาว 3-4 มม. นอกจากนี้ยังมีกระดานขนาดเล็กที่นิยมใช้กันคือ ขนาด 9×9 เส้น และขนาด 13×13 เส้น

วัสดุที่ใช้ทำกระดานหมากล้อม โดยทั่วไปมักจะผลิตจากไม้ เช่น คาเย (Kaya, *Torreya Nucifera*), คัตสึระ (Katsura), ฮิบะ (Hiba, Cedar), คาเยใหม่ (Shin Kaya, Alaska Spruce) เนื่องจากลดแรงสะท้อนกลับจากการวางหมากได้ดี กระดานไม้ที่มีราคาแพงที่สุดในปัจจุบัน ผลิตจากไม้อิวะคาเย (Hyuga Kaya) ในจังหวัดมิยาซากิบนเกาะคิวชูประเทศญี่ปุ่น ที่มีราคาได้ถึงหลักล้านบาท นอกจากนี้กระดานหมากล้อมยังถูกผลิตจากวัสดุอื่น ๆ อีก เช่น โลหะ, หิน, หนัง, ไม้ไผ่, ไม้อัด, กระดาษ หรือ พลาสติก เป็นต้น

คุณโทราโยชิ โยชิดะ (Torayoshi Yoshida) รุ่นที่ 3 ใช้ดาบซามูไรตีเส้นกระดานหมากล้อม (ร้านกระดานหมากล้อมโยชิดะ “吉田碁盤 将棋盤店” ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1916 ผลิตกระดานหมากล้อมและโชกิมายอย่างต่อเนื่องยาวนานกว่า 100 ปี และทุกรุ่นจะใช้ชื่อเดียวกันว่า โทราโยชิ โยชิดะ)

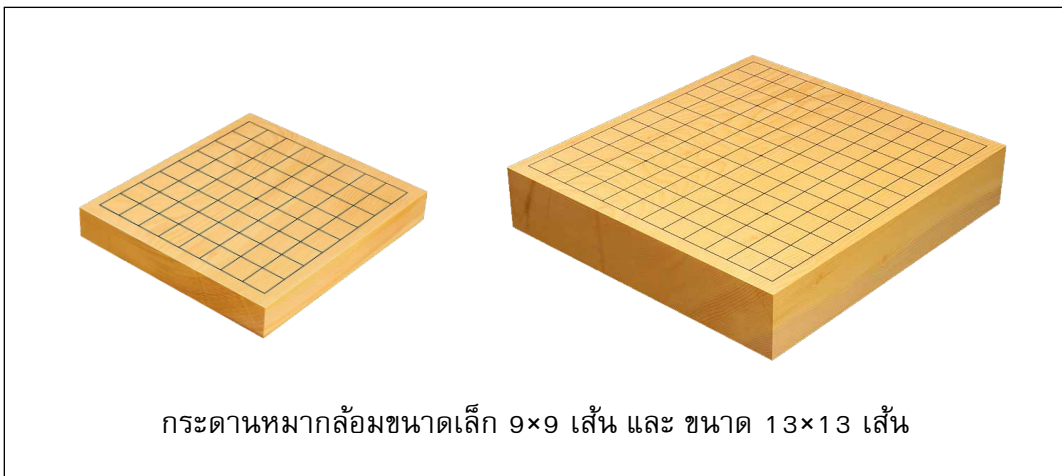
คุณเคจิ มิวะ (Keiji Miwa) รุ่นที่ 3 แกะสลักขาบัวสำหรับกระดานหมากล้อม (ร้านกระดานหมากล้อมมิวะ “三輪碁盤店” อยู่ที่นาโกย่า ก่อตั้งในปี ค.ศ. 1917)

กระดานหมากล้อมตั้งโต๊ะไม้ค้ายะแท้ (Honkaya) ขนาด 429×451×88 มม. น้ำหนักประมาณ 8.3 กก. และ กระดานหมากล้อมขาบัว ไม้ฮิวะคายะ (Hyugakaya) ขนาด 430×458× (236+120) มม. น้ำหนักประมาณ 28 กก.

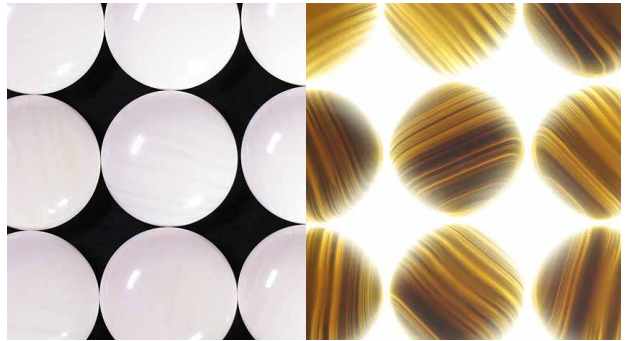
กระดานไม้ที่หนาและทำจากไม้ชิ้นเดียว จะแกะสลักรูปพีระมิดด้านล่างเป็นช่องหายใจ “สะดือ” (へそ, เฮโซะ) เพื่อปรับความชื้นในไม้ไม่ให้บิดเบี้ยวเมื่อเวลาผ่านไป (คำว่า อิจิ-โจ-ซาคุ “一如作” เขียนโดย คุณโทราโยชิ โยชิดะ รุ่นที่ 3 มีความหมายว่า “กระดานและจิตวิญญาณรวมเป็นหนึ่ง”)

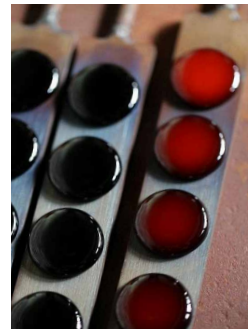
กระดานหมากล้อมขนาดเล็ก 9×9 เส้น และ ขนาด 13×13 เส้น

“เม็ดหมากล้อม” จะใช้หมากสีดำและสีขาวโดยมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 22.2 และ 21.9 มม. ตามลำดับ ขนาดที่ต่างกันเนื่องจากหมากสีขาวเมื่ออยู่บนกระดานจะรู้สึกที่ใหญ่ขึ้น ความหนาของหมากนูนสองด้าน (แบบญี่ปุ่น) ส่วนใหญ่จะใช้ความหนาในช่วง 7-10 มม. ส่วนหมากนูนด้านเดียว (แบบจีน) จะมีความหนาประมาณ 5-6 มม.

วัสดุที่ใช้ทำเม็ดหมากล้อมมีหลากหลาย หมากขาวอาจผลิตมาจากเปลือกหอย, งาช้าง, หยกสีอ่อน, เซรามิก, แก้ว และ พลาสติก ส่วนหมากดำอาจผลิตจากหินชนวน, อัญมณี, หยกสีเข้ม, เซรามิก, แก้ว และ พลาสติก เป็นต้น

จากรูป หมากดำผลิตจากหินชนวน (slate) และ หมากขาวผลิตจากเปลือกหอย (shell) โดยจะมีลายตามขวางบนผิวหมากด้านเดียว หากส่องไฟจะเห็นลวดลายอย่างชัดเจน

การผลิตหมากโดยการเผาผงหินถูกเรียกว่า “หยุนจื่อ” (云子) เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยราชวงศ์ถัง ในหมู่หยุนจื่อทั้งหมด “หย่งจื่อ” (永子) มีชื่อเสียงที่สุด โดยในสมัยราชวงศ์หมิงกล่าวกันว่าหลังจากเกิดไฟไหม้คลังสมบัติจักรพรรดิ หนึ่งในผู้ดูแล หลี่เต๋อจาง (李德章) ที่มาจากเมืองหย่งชาง (永昌府, ในปัจจุบันคือเมืองเป่าซาน มณฑลยูนนาน) ค้นพบว่าไฟที่หลอมละลายไข่มุกและหอย ได้กลายเป็นวัตถุมันวาวสีขาวและสีดำหลังจากเย็นตัว เมื่อเดินทางกลับบ้านเกิดเขาจึงครุ่นคิดอย่างหนักและทดลองสร้างหยุนจื่อจากแร่ อัญมณีธรรมชาติหลายชนิดอย่างเช่น หินโมรา, อำพัน และ หยก (แน่นอนว่าส่วนผสมทั้งหมดถือเป็นความลับ) โดยทำสำเร็จในปี ค.ศ. 1512 จนได้รับชื่อเสียงมากมาย ปัจจุบัน “หย่งจื่อ” ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและเรียกได้ว่าเป็นสมบัติของชาติจีน โดยลักษณะหมากของ “หย่งจื่อ” หมากดำเมื่อต้องแสงจะมีสีเขียวคล้าย หยก ดังคำกล่าวที่ว่า “ดำดั่งอีกาเขียว ขาวดั่งไข่นวลขาว” (黑如鸦青 白如蛋清)

ในสมัยจักรพรรดิเสียนเฟิง (咸豐帝) แห่งราชวงศ์ชิง (大清, ค.ศ. 1636–1912) ช่วงปลายปี ค.ศ. 1860 เกิดสงครามขึ้น “หย่งจื่อ” ถูกกลุ่มกบฏปล้นสะดมและทำลายเตาเผาหลัก แต่ก็กลับมาผลิตอีกครั้งจากความช่วยเหลือของรัฐ อย่างไรก็ตามหลังสิ้นสุตราวงศ์ชิงสงครามกลางเมืองได้แพร่กระจายไปทั่วมณฑลยูนนาน จนทำให้กระบวนการผลิตสูญหายไปช่วง ค.ศ. 1920 จนกระทั่งในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1964 จอมพลเฉินอี้ (陈毅) รองนายกรัฐมนตรี และ ประธานกิตติมศักดิ์สมาคมหมากล้อมจีนในขณะนั้น เดินทางมายังยูนนานและได้สอบถามเกี่ยวกับการฟื้นตัวของ “หย่งจื่อ” เมื่อทราบว่าไม่มีใครในเป้าซานผลิตได้มาหลายปีแล้ว เขาก็พูดด้วยความหนักแน่นว่า “งานฝีมือดั้งเดิมจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟู ฉันไม่เชื่อว่าไม่มีใครในเป้าซานผลิตได้อีก”

หลังจากความช่วยเหลือของจอมพลเฉินอี้และการถามไถ่ของนายกรัฐมนตรี้โจวเอินไหล (นายกคนแรกของจีน) ในที่สุดการฟื้นฟูกระบวนการผลิตก็ประสบความสำเร็จในปี ค.ศ. 1975 โดยใช้วิศวกรรมย้อนกลับและได้ทดลองผลิตเม็ดหมากที่สมบูรณ์ชุดแรก ต่อมาจากการทำงานอย่างหนักจึงได้มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตเม็ดหมากอย่างต่อเนื่องไปที่ละขั้นตอน จนในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1988 กระบวนการผลิตจึงมีเสถียรภาพมากขึ้น ความแข็งแรง, สีหมาก และความรู้สึกในการจับตัวหมากที่ดีขึ้น

จอมพลเฉินอี้ (ขวามือ)
กำลังเล่นหมากล้อมต้อนรับตัวแทน
คณะหมากล้อมญี่ปุ่น ในวันที่ 12
กันยายน ค.ศ. 1961

สมาคมหมากล้อมจีน ถูกก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1962 โดยมีจอมพลเฉินอี้เป็นประธานกิตติมศักดิ์ และ หลี่เหมิงฮัว (李梦华) เป็นประธาน

เฉินจู่เต๋อ (陈祖德) กล่าวถึง “หย่งจื่อ” ด้วยอักษรว่า “สมบัติแห่งชาติหย่งจื่อ, สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมากล้อม” (国宝永子, 棋中圣品)

“โถหมาก” ที่นิยมใช้กันทั่วไปมักจะผลิตจากไม้ โดยไม้แต่ละชนิดจะมีผลต่อราคาค่อนข้างสูง ไม้ที่โดดเด่นและมีราคาแพง ได้แก่ ไม้ลอบอร์รี่, พลับดำ, เซลโคว่า, ควินซ์ (คะรินในภาษาญี่ปุ่น), เซอร์รี่, การบูร และ คายะ ส่วนโถไม้ในราคาจะถูกจะผลิตจากไม้บีช หรือ ไม้เกาลัด ส่วนโถไม้ไผ่ก็มีความสวยงามและราคาไม่แพงเนื่องจากไม้ได้ทำมาจากไม้ชิ้นเดียว

จากรูป เป็นโถหมากแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น โถหมากด้านซ้ายจะมีลักษณะกว้างและต่ำกว่าโถด้านขวา บางคนก็คุ้นเคยที่จะเรียกตามชื่อโปรหมากล้อมว่าโถหมากสไตล์ “โกะ ไชเกน” (อู๋ ซิงหยวน) ส่วนโถหมากด้านขวาก็จะเรียกโถหมากสไตล์ “คิทานิ” (คิทานิ มิโนรุ)

ส่วนขนาดของโถหมากไม้ได้มีการกำหนดตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับความหนาของเม็ดยากล้อม โดยเมื่อบรรจุหมากลงในโถควรมีพื้นที่เหลือประมาณ 30% และนอกจากการผลิตด้วยไม้แล้ว โถหมากก็ยังถูกทำมาจากวัสดุอื่น ๆ เช่น หิน, โลหะ, ฟาง และ พลาสติก เป็นต้น

- โถหมากไม้ไผ่
- โถหมากฟาง
- โถหมากพลาสติก

ส่วนฝาปิดของโถหมากยังถูกใช้ในการวางหมากเซลยของอีกฝ่ายในระหว่างการเล่นด้วย

จากรูป คุณทาศาชิ นิชิภาวะ ช่างฝีมือที่ได้รับการยอมรับจากจังหวัดมิยาซากิ บอกว่าขั้นตอนที่ยากที่สุดคือ “การขึ้นรูปภายในโทหมาก” ที่ต้องทำที่ละเอียดที่ละน้อยเพราะความผิดพลาดเพียงเล็กน้อยก็ไม่สามารถยอมรับได้

นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์เสริมอื่น ๆ อีก เช่น นาฬิกาจับเวลา, เซ็ทหมากล้อมพกพา, เสื่อรองกระดานหมากล้อม, ฝาหรือกล่องไม้คลุมกระดาน และ แวกซ์ผึ้งทาไม้ เป็นต้น

